

XI. KAPITOLA

McLUHANŮV MEDIÁLNÍ DETERMINISMUS: TECHNOLOGICKÁ VIZE SPOLEČNOSTI A TETRADICKÝ MODEL (pokračování)

SHRNUTÍ:

Gutenbergův tisk změnil prostor a čas na

- 1/ kalkulovatelný,
- 2/ racionální a
- 3/ predikovatelný.

Kultura se stala:

- 1/ racionalizovanou
- 2/ lineární,
- 3/ uniformní a
- 4/ nekonečně opakovatelnou.

Lineární a logická podstata abecedy (tištěného písma) se odráží v uniformním uspořádání společnosti (racionalizující vliv tisku vydláždil cestu pro mapy, jízdní řády a perspektivu v malířství).

Tuto civilizační proměnu spojuje McLuhan s tím, že dominantní médium hypertrofuje funkci jednoho smyslu, a to na úkor smyslů ostatních. Mění se tak obecný přístup ke světu (pohled na svět).

A/ MÉDIUM JAKO POSELSTVÍ

Druhá klíčová teze McLuhanovy teorie zní:

„médium je poselství“ (Medium is the message).

Tato provokativní teze neříká nic jiného, než, že **nejde o obsah sdělovaný médiem, ale o médium samotné.**

McLuhan se tak řadí mezi teoretiky, kteří tvrdí, že to, co skutečně odlišuje jednotlivé kultury je rozdílnost mezi dominujícími médii. Tato teze, defacto znamená, že:

ideologická či sémiotická konstrukce například novinového článku je až sekundární. Podstatný není obsah, ale technický charakter samotného média, které formuje lidskou percepci.

(Benjamin???)

Příkladem je role **elektrického světla pro rekontextualizaci sociálních vztahů**. Elektrické světlo, které dnes a denně rozsvěcíme a zhasínáme na pracovišti nenesou žádné sdělení, ale **transformuje zde prostorové a časové vztahy. Například umožňuje pracovat do pozdních hodin i brzo ráno. Tak ovlivňuje způsob jak si strukturujeme náš veřejný i privátní život.**

Samozřejmě, že elektrické světlo má širší dopad například v nákupních centrech, volnočasových aktivitách či pracovištích, které jsou v permanentní 24 hodin denně apod..

B/ HORKÁ A CHLADNÁ MÉDIA

Přechod k elektronické komunikaci může být spojen se změnou ve zkušenostní podstatě modernity. Tuto skutečnost nejlépe reprezentuje postupné **nahrazování horkých médií chladnými.**

1/ Termín horký se defakto kryje s pojmem **sémantické redundance**, který znamená, že sdělení nesou velmi často více informací, než je nezbytně třeba k pochopení významu sdělení. (Angličtina je jeden z nejredundantnějších jazyků). **Mluvená řeč je v tomto smyslu redundančnější než psaná, a to proto, že velkou část svých sémantických klíčů ztratila při přenosu sdělení na papír.** Čtenář je pak povinen doplnit si co bylo v nastalých sémantických mezerách původně označováno. Činí tak samozřejmě na základě předchozí zkušenosti.

2/ Termín chladný je aplikován na taková média, která mají ve své informační struktuře právě ony **sémantické mezery**, a která proto vyžadují **vlastní aktivní participaci při jejich zaplňování.**

McLuhan tedy **rozlišuje média podle stupně v jakém pohlcojí lidskou percepci**. V jaké míře a kvalitě si tuto percepci vynucují.

Horká média obsahují relativně kompletní sensorické údaje či řečeno teorií informace mají **vysokou míru redundance**. U horkých médií není individuum příliš nuceno doplňovat chybějící údaje tedy je **méně vtahováno**. McLuhan

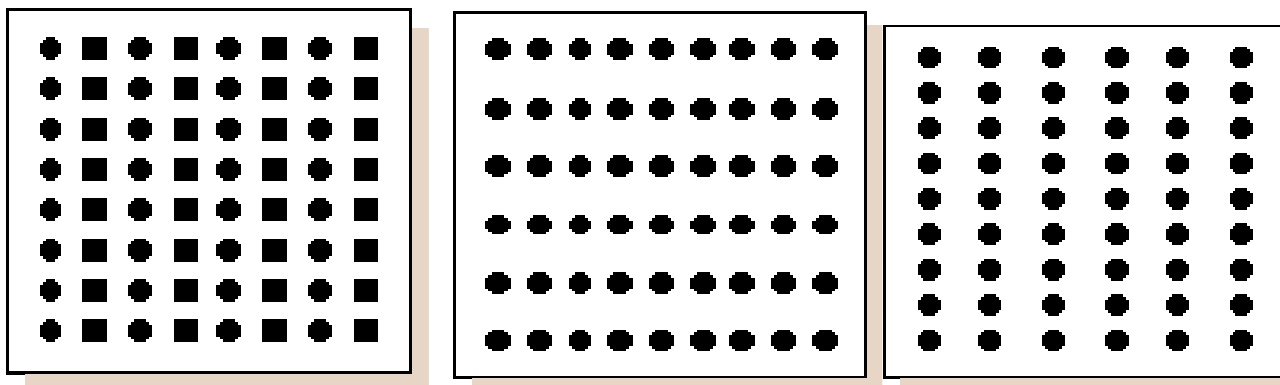
hovoří o nižší míře participace. **Horká média nám dávají vše, vytvářejí otupělost jistou formu somnambulismu.**

Chladná média naopak vyžadují od individua **participaci** v podobě doplňování chybějících dat. Tuto participaci chápe McLuhan jako **zdravé pohlcení** (řeč je v tomto smyslu chladné médium - tak málo je dáno a tolik musí být doplněno příjemcem, podobně i telefon apod).

McLuhan **nepoužívá termín participace či pohlcení ve smyslu zájmu či množství času věnovaného danému médiu**. Spíše hovoří o **kompletnosti-úplnosti** v případě horkých médií a **nekompletnosti-neúplnosti** chladných médií.

Film chápe McLuhan jako **horké médium** protože obraz promítaný na plátno je **kompletní-úplný** v každém detailu. Divák nemusí nic doplňovat. Film má **vyšší redundanci a nízkou informaci**.

Zatímco **televize** přináší **pouze osvětlení, iluminaci drobných bodů**. Divák musí tyto body propojit. Jinými slovy se divák musí snažit o doplnění a tak je **pohlčen - participuje**.

McLuhan má nepochybně sympatii pro chladná média jelikož decentralizují produkci vědění tím, že umožňují širší participaci a demokratizují tak formování mínění.

Nevidí ale jejich nástup neproblematicky.

Upozorňuje na nebezpečí, které spočívá v příchodu nového typu média. Pokud horké médium jako film **vstoupí do tribální, negramotné kultury**, která je zvyklá na chladná média dá se očekávat **násilná reakce**.

Stejně tak se dají vysvětlit **ostré ataky proti televizi, která nahrazuje do té doby dominující horká média.**

Kolize nastávají tehdy, když není soulad mezi lidskými percepčními mechanismy/vzorci a způsobem zobrazování, tak jak je produkují média.

Nebezpečí, které vidí McLuhan v příchodu nového média je zřejmé. Pokud horké médium jako **rozhlas vstoupí do tribální, negramotné kultury**, která je zvyklá na chladná média dá se očekávat **násilná reakce.**

Stejně tak se dají vysvětlit **ostré ataky proti televizi, která nahrazuje do té doby dominující horká média.**

**1/ohřátí jednoho smyslu vede k hypnóze-somnambulismu (např. film)
2/ochlazení všech smyslů ústí v halucinaci – k aktivní /ne vědomé/ tvorbě obrazu**

Tento principiální rozdíl v míře vtažení, které si vynucují různé typy médií má podle McLuhana klíčový dopad na společnost.

Chladná média decentralizují produkci vědění tím, že umožňují širší **participaci a demokratizují** tak formování mínění. (jde ale o nevědomou, neideologickou participaci. Může zde mluvit o demokracii???)

Nová chladná média podle McLuhana **ukončila vztahy dominance v komunikačních vztazích, jelikož jejich účinky nemůže žádná centrální autorita zcela ovládnout (nemůže ovládnout nevědomé psychické funkce?)**

- **Filmové médium je stejně centralizované a autoritární jako čtení knih, vyžaduje od tvůrce, aby transformoval publikum do jiného světa (1994).**

- Televize naopak jako decentrovanější médium než film umožňuje vyjádření „regionálního dialektu“.

C/REDEFINICE VZTAHU AKUSTICKÉHO A VIZUÁLNÍHO PROSTORU: CESTA K MULTISENZORICKÉMU ŽIVOTU

Po roce 1970 McLuhan poněkud korigoval svou koncepci. Ve svých dřívějších pracích zdůrazňoval klíčovou roli nových médií na **formování či vznik nových forem percepcí**. Hovořil zde téměř o kauzálním vztahu. Postupně ale dochází k tomu, že **média pouze spouštějí způsoby percepcí, které má člověk k dispozici**.

V této souvislosti získává stále větší význam v jeho teorii neurofyzologie.

McLuhan se opírá o teorii **rozlišující mozkové funkce podle jejich lokalizace v pravé nebo levé mozkové hemisféře**.

Levá hemisféra - je kvantitativní, diachronní:

- řídí takové funkce jako je čtení, psaní a umožňuje tak jazykové vyjádření.
- je to místo vytváření hierarchií a kategorií.
- místo lineárních a matematických a sekvenčních vztahů.
- činnost levé hemisféry je lineární, umožňuje sekvenční vnímání – kvantifikovatelná vizualita. Klasickým produktem je např. označování (labelling).
- levá hemisféra ovládá pravou část těla.
- poranění části levé hemisféry vede k poruchám řeči.

Pravá hemisféra - je kvalitativní, synchronní:

- je prostorově-taktilní,
- hudební a akustická.
- je místem kreativity.
- její jazykové schopnosti jsou minimální.
- pravá hemisféra analyzuje prostřednictvím metafory na základě vzájemných vztahů.
- neuvažuje sekvenčně, ale na základě různých vztahů působících současně.
- pravá hemisféra vnímá esenci objektů skrze tvar a pocit spíše než na základě klasifikace.
- dominantním rysem pravé hemisféry je simultánnost, syntetičnost.
- má tedy dispozice pro identifikování akustických kvalitativních projevů.
- poranění pravé hemisféry snižuje schopnost prostorové orientace, rozpoznávání tváří, hudebních schopností, pocitů těla.

Jinými slovy jde o dva různé způsoby zpracování informací.

Západní kultura - Amerika a Evropa - zdůrazňuje využívání **levé hemisféry**. Je pro ni klíčový tzv. **vizuální prostor**, v rámci kterého je **zdrůrazněno využití levé hemisféry a glorifikována kvantitativní argumentaci**. Příkladem je Eukleidovská geometrie. Základními charakteristikami je **linearita, spojitost, homogenita**.

Naproti tomu je **akustický** (sluchový) prostor projekcí **pravé hemisféry**. Jde o mentální stav, který si **oškliví vytváření priorit a nálepek a zdůrazňuje kvalitativní myšlení**.

Pokud jsou tyto hemisféry v rovnováze vzniká cosi jako ideál - celostní vědomí.

Robert Trotter demonstroval tyto odlišnosti na chování Inuitů- eskymáků. U těchto kmenů je nápadná **schopnost pohybovat se a dobře orientovat v neoznačeném prostoru sněhu a ledu. Místo pobytu jim dalo speciální vizuálně - prostorovou schopnost**, která souvisí s rozvojem pravé hemisféry.

V životě i umění Eskymáků se projevuje **velmi dobrá koordinace mezi oběma hemisférami**. Levá ruka u řezbářů posunuje objektem, přidržuje ho, zatímco pravá je používána k jemnějším činnostem, přidržování nástrojů a vyřezávání detailů. Je zde **dokonalý vztah, rovnováha mezi prací pravé ruky, která je detailní a analytická a levé, která je prostorová a taktilní**.

Inuitské sochy, litografie a koberce jsou bez lineární nebo trojrozměrné analytické orientace.

McLuhan upozorňuje na to, že máme potenciálně k dispozici obě dimenze - **akustickou i vizuální**.

Západní civilizace vzhledem k dominanci abecedy ale potlačuje akustický prostor, který tvoří neviditelné pozadí, protipól psaného světa.

Dominance pravé nebo levé hemisféry je tedy dána výrazně faktory prostředí.

1/ V západní kultuře je **dominance levé hemisféry** podporována logickými a racionálními aktivitami byrokracie, administrativy, lineárním systémem dálnic a silnic apod.

Vizuální prostor dává podle McLuhana

a/málo možností pro možné alternativní řešení či obecně pro participaci.

b/ Výskyt dvou názorů v tomto prostoru vede k násilí a současně vede ke ztrátě identity.

c/ Lidé zatěžující více levou hemisféru de facto nahradili možnost vstoupit do sebe samých za privátní identitu.

McLuhan spojuje s tímto sklonem zrod extrémního narcismu (nejrychleji se šířící nemoci západní populace).

2/ Dominace pravé hemisféry je například podporována v orálních společnostech, kde je oralita silně asociována s taktilními charakteristikami.

„Od Gutenberga nebyla žádná z našich technologií studená, ale horká. Nebyla hluboká, ale fragmentarizovaná. Nebyla producenty orientovaná, ale konzumersky orientovaná. Vznikl jednotný sektor vztahů od domova a církve ke škole a trhu. Tento sektor nebyl podstatně narušen dodnes“.

Akustický prostor je vystavěn na holistickém celostním principu. Tedy na ideji, že zde není žádné centrum, ale mnoho center plovoucích v kosmu, které oceňují pouze diversitu. Akustický mód odmítá hierarchii. Pokud musí nějaká hierarchie být, pak si je tento mód intuitivně vědom, že hierarchie je věc extrémně tranzitorní přechodná.

McLuhan se zde hlásí k orientálním hodnotám jako primárně akustickým. Encyklopedický vizuální prostor je dílem Platónovým, vybroušen Aristotelem a přijat celým západním myšlením.

McLuhan de facto postuluje teorii dvouhodnotového systému opírající se o existenci tzv. vizuálního a akustického prostoru.

Jako příklad opuštění hodnot vizuálního prostoru uvádí psychickou proměnu reprezentovanou hnutím „hippie“. Ta vedla podle něho k opuštění lineárního myšlení vázaného na omezený prostor směrem k hodnotám multisenzorického života.

Ve svých posledních úvahách McLuhan předvídal, že na konci 20. st. se východ a západ setkají, aby si porozuměly a vyhnuly se násilí.

D/ TETRADY A JEJICH PREDIKTIVNÍ FUNKCE

Média jsou podle McLuhaha schopna prostoupit vším, všechno zachvátit jak v rovině individuální, tak i ekonomické, estetické, morální psychologické a sociální. Výsledkem pak je, že každá část našich životů je jimi dotčena. **Lidské vědomí tak podle McLuhana extenduje samo o sobě do světového prostoru prostřednictvím elektroniky a tlačí lidstvo do robotické budoucnosti.** Jinými slovy **lidská podstata byla velmi rychle transformována - přeložena do informačních systémů,** které mají potenci vytvořit enormní, globální lidskou sensitivitu a nevytvářejí žádná tajemství. **Jako obvykle člověk tuto transformaci nezaznamenal.**

McLuhan vychází z toho, že přítomnost je vždy **periodou bolestné změny. Každá generace vnímá přítomný svět prostřednictvím minulosti.**

Dívá se na svět prostřednictvím zpětného zrcátka.

Římané byli fascinováni světem Řeků, Řekové původními kmeny. **Platón strávil život jako Sokratův písař proměňující orální zkušenost do umělecké formy,** aby přežila díky nové psané formě gramotnosti

Lidé tráví své životy produkováním různých simulací toho, co se již událo. Renesanční člověk tráví život ve středověku. Devatenácté století žije v renesanci. My žijeme v devatenáctém století.

Obraz, který o sobě máme pochází z této doby. Televizní produkci vládne Sherlock Holmes jako encyklopedický hrdina. Tedy v podobě, kterou by ve Viktoriánské Anglii nikdy nedosáhl.

Dnešní změny se odehrávají tak rychle, že zpětné zrcátko nefunguje či není příliš užitečné v případě raketové rychlosti.

Lidstvo musí rychle získat schopnost anticipace budoucnosti. Již si nemůže dovolit plýtvat energií k tomu, aby se kvůli strachu z neznámého cokoliv nového překládalo do starého. Musí se naučit dělat to, co činí umělci. **Přiblížit přítomnost jako úkol, jako prostředí vhodné k analýze a tak přiblížit budoucnost.**

McLuhan pokusil vytvořit **prediktivní mechanismus,** který by umožnil předikovat **nezamýšlené účinky nových technologií** – vytváří

TETRADICKÝ PREDIKTIVNÍ MODEL

Vychází přitom z předpokladu, že analýza toho jak lidé užívají artefakty nám dává šanci předikovat, jak by měla společnost zacházet s novými artefakty. Jinými slovy jak včas odmítnout nebo přijmout možné účinky nových technologií.

Tetradický model umožňuje modelovat, opakovat různé budoucnosti a nabízí experimentální alternativy. Tetrada umožňuje změnit naše zaměření z minulosti do přítomnosti. Jde de facto o zachycení toho jak se světová kultura pomalu posouvá k akceptaci zcela nových percepčních modů - modu polycentrického zaměření.

Tetradický model vychází z existence struktury, která je definována ze čtyř transformací z nichž dvě představují a/pozadí (ground) b/dvě představují tzv. figuru (figure)

Jde zde o popis vzájemného dynamického a analogického vztahu.

Tetrada jako metafora plní stejnou funkci jakou sehrála kamera, která při přistání Apola 8 na Měsíci.

1/ odhalila figuru - měsíc

2/ a pozadí - zemi a to současně.

Termíny figura a pozadí si vypůjčil z gestalt psychologie, respektive problematiky vizuální percepce.

V Centre for Culture and Technology v Torontu pak aplikovali model figury a pozadí na celou problematiku percepce a vědomí.

Podle tohoto přístupu jsou všechny situace složeny z oblasti pozornosti (figury) a mnohem větší oblasti, které nevěnujeme v daném okamžiku pozornost (pozadí).

Obě tyto oblasti jsou ve vztahu mezihry. Pozadí vytváří strukturu vědomí, v rámci které je figura vnímána.

- Studium pozadí je defacto nemožné.

- Jedinou možnou strategií je vytvořit anti-prostředí.

- Pozadí je tady dříve, figura přichází později.

Pozadím každé technologie je současně KONKRÉTNÍ situace a celé prostředí služby, které vykonává (médium).

Zjednodušeně řečeno McLuhanovi jde o to popsat :

- 1/ jak bylo staré pozadí nahrazeno obsahem nové situace,
- 2/ jak se tato nová situace stává dostupnou obecné pozornosti jako figura.
- 3/ jak viditelná moc figury probouzí neviditelnou moc pozadí.
- 4/ jak nakonec pozadí vítězí nad figurou, která se mění v něco jiného než čím se zdála být. Jak jí pozadí vnucuje soužití se zbytkem světa a s naší minulou zkušeností.

Každý pojem je viditelnou figurou, která si vynucuje pozornost, otevírá nám svět nových možností.

Osvětlená figura nechává ovšem ve tmě pozadí, tedy vše co tu bylo před ní a co jí klade zprvu neviditelný odpor.

Tetradický model je jako celek **manifestací procesu lidského myšlení**. Každá tetráda je logos, slovo svého předmětu.

Uvedený model je aplikovatelný na plný rozsah lidských artefaktů, ať už jde o hardware (objekty) nebo software (ideje).

Všechny artefakty jsou slova, všechna slova a jazyky jsou artefakty. Každý z nich manifestuje čtyřbodovou strukturu. Tetradický model odhaluje gramatiku a syntax každého artefaktu.

McLuhan vnímá technologie jako slova, respektive jako metafory. Jejich součástí je transformace jejich uživatele, stejně jako vytvářejí nové vztahy mezi ním a prostředím.

Uvedený model ukazuje **propojení obou mozkových hemisfér**, respektive **vizuálního a akustického prostoru.**

Levá hemisféra

- umísťuje informácie štruktúrne do vizuálneho priestoru, kde sú veci propojené sekvenčne, s pevnými centry a hranicami.

Pravá hemisféra

- umísťuje informácie do akustickej priestorovej štruktúry. Dochádza zde k simultánnym procesom, ktoré sa **centrujú kdekoliv, bez jakýchkoliv hraníc**.

V prvom prípade lze uviesť:

- maľovníctvo a fotografia

Vo druhom - symfonický priestor.

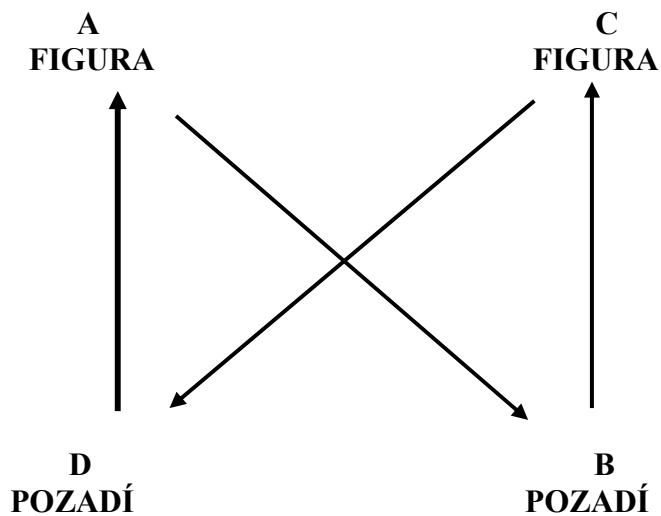
Levý a pravý mozok spolupracujú pres absenciu spoločnej bázy pre srovnávanie.

Simultánnu mezihru nemôže byť redukovaná na lineárnu a (sekvenčnú) reprezentáciu, a to v rovnakej podobe ako synchronný hudobný súzvuk nemôže byť zažitý ako diachronný zvuk, melódia. Je to dôkaz (Pribram), že **mozek funguje skôr ako hologram než ako počítač**, v ktorom prebieha **jedna operácia v jednom čase**. A v tomto zmysle je každý ľudský artefakt médiom komunikácie, ktorým sa odhaľuje simultánnu proces vzorovania.

McLuhan sa domníva, že je pre porozumenie niektorej ideji, životnému štýlu či artefaktu nezbytné umieť odpovedať na štyri základné otázky:

- A/ **figura** - čo danou /technológiu, artefakt, ideu alebo životný štýl/ **intenzifikuje**, rozmnožuje či posiluje
- B/ **pozadí** - čo ju **archaizuje**, čo ju činí zastaralým, prekonaným
- C/ **figura** - čo **aktualizuje**, čo ju probouzí k novému životu
- D/ **pozadí** - čo je jej **inverzia** neboli v čo sa nakoniec zvrhne

TETRADICKÝ MODEL

1/ Procesy **intenzifikace a aktualizace** představují **figuru**, strhují nás, otevírají novému.

2/ Procesy **archaizace a inverze** odkazují naopak na **moc pozadí**, které klade odpor hegemonii figury, a tím ji proměňují.

POROZUMĚT ZNAMENÁ PODLE MCLUHANA

A/ VNÍMAT JAK POZADÍ,

B/TAK FIGURU.

I. PŘÍKLAD: Reklama na psací stroj Underwood ze 30. let minulého století

Dívka s mikádem se zde radostně usmívá u psacího stroje a rozmnožuje slova svého šéfa, který se nad ní sklání. Za okny se rýsují newyorské mrakodrapy.

PSACÍ STROJ

- 1/ **Intenzifikuje** rozmnožování slov (**figura**)
- 2/ **Archaizuje** muže-písaře, krasopis (**pozadí**)
- 3/ **Aktualizuje** nadřazenost tvůrce nad rozmnožovačem slov, šéfa nad písáčkou, překládá moc muže nad ženou do jazyka moderní doby (**figura**)
- 4/ Jeho inverzí je úřad, papírování v němž se nakonec zvrhne (**pozadí**).

II. PŘÍKLAD:

V Masarykově Sebevraždě píše její autor o tomto jevu jako o patologii moderní doby, který:

- 1/ je dán **intenzifikací** svobodné volby, emancipací od nedostatku
- 2/ tento individualismus **archaizoval** víru
- 3/ **aktualizoval** kritičnost, těkavost, ironii základní motiv protestantství - nové zvnitřnělé náboženství, osvobozené od církevní vnějškovosti schopné obstát před moderní kritičností.
- 4/ je **inverzí** přehnaného individualismu moderní doby

DŮSLEDKY JEDNOTLIVÝCH ARTEFAKTŮ.

MODERNÍ TECHNOLOGIE

- 1/ **intenzifikují** svobodnou volbu, emancipují člověka od nedostatku přírodních a historických omezení
- 2/ **archaizují** pomalý čas zrání a růstu živých tvarů
- 3/ **aktualizují** neomezený konzum, mýtus o zlatém věku hojnosti
- 4/ jejich **inverzí** je umělé technické prostředí, které ohrožuje člověka respektive přírodu

Jednotlivé otázky, čtveřice **nelze seřadit, nevyplývají jedna z druhé**. Spíše **jedna v druhou přecházejí**, překrývají se, parazitují na sobě, někdy se vzájemně umocňují někdy oslabují.

KOMUNIKAČNÍ HOJNOST

1/ figura - **intenzifikuje** *transcendenci místa*, interakci na velkou vzdálenost, mobilitu věcí, lidí, idejí

2/ pozadí - tato zvýšená mobilita **archaizuje** předpoklad, že cílem komunikace má být *konsenzus* sjednocující interpetace. Předpoklad konsensu jako cíle komunikace vychází z chybného předpokladu, že rozdíly jsou jen plodem nedorozumění a chyb. Archaizuje se tak pojetí sociálních změn jako důsledku tlaku ideově sjednocených mas

3/ figura - **aktualizuje** umění konverzace. Aktualizuje důvěru, vstřícnost. Otevírá prostor *metalogu*, situaci, kdy podle Batesona rozumíme nejen jednotlivým příspěvkům do diskuse, ale celé strukturu diskuse.

4/ pozadí - její **inverzí** je posílení *neoreality*, která se rodí recyklací komunikačního odpadu. Žijeme v blízkosti velkých skládek použitých informací, obrazů, vybitých klišé, vybydlených jazykových tradic, sémiotických vraků.

RADIO A TELEVIZE

A/ figura - **intenzifikuje simultánní přístup k celé planetě**

B/ pozadí - **archaizuje kabel a fyzická těla**

C/ figura - **aktualizuje tribální, ozvěnu, paranoi, primát prostorového, hudebního, akustického**

D/ pozadí - **jeho inverzí je globální divadlo, nejsou diváci jen herci (rozptýlená publika).**

MLUVENÉ SLOVO

A/ figura - **intenzifikuje sebe vědomí**

B/ pozadí - **archaizuje sub-humánní svět**

C/ figura - **aktualizuje minulou zkušenost**

D/ pozadí - **jeho inverzí je posílení skupinového soupeření a třídní struktura**

TIŠTĚNÉ SLOVO

A/ figura - intenzifikuje privátní autorství, kompetitivnost, cílovou orientaci na individuum

B/ pozadí - archaizuje slang, dialektiku, skupinovou identitu, odděluje oko a ucho

C/ figura - aktualizuje tribální elitismus

D/ pozadí - jeho inverzí je přechod od rukopisu k masové produkci, rodí se společenská čtenářská veřejnost a „mysl pro historickou perspektivu“

DAV

A/ figura - intenzifikuje potřebu růstu

B/ pozadí - archaizuje privátní identitu

C/ figura - aktualizuje paranoii

D/ pozadí - jeho inverzí je násilí: strach z oslabení

KOLO

A/ figura - intenzifikuje lokomoci

B/ pozadí - archaizuje saně, mazadla

C/ figura - aktualizuje cesty jako řeky, motorové saně

D/ pozadí - jeho inverzí je letadlo, skrze kolo

TELEGRAF

A/ figura - intenzifikuje izolované události, proměňuje obsah první stránky na instantní reportování

B/ pozadí - archaizuje privátní názor

C/ figura - aktualizuje společenskou a skupinovou participaci

D/ pozadí - jeho inverzí je dynamický zpravodajský způsob, titulní stránka se stala mozaikou nepropojených událostí

FOTOAPARÁT

A/ figura - tzv. momentka intenzifikuje agresi individuálního uživatele

B/ pozadí - archaizuje privátní svět

C/ figura - aktualizuje minulost jako přítomnost, výlety ega

D/ pozadí - jeho inverzí je veřejná doména-fotožurnalismus, teror intimity, paparazzi

ELEKTRICKÉ SVĚTLO

A/ figura - intenzifikuje prostor jako vizuální figuru a obrací ji do pozadí, obrací noc do dne

B/ pozadí - archaizuje tajemství nevizuálního, svíčky, lampy

C/ figura - aktualizuje denní aktivity, noční basketbal

D/ pozadí - jeho inverzí je slepota, vnější vize se obrací do vnitřního výletu, figura a pozadí splývají

ELEKTRONICKÁ MÉDIA

A/ figura - intenzifikuje rozsah simultánnosti a servisní prostředí jako informaci

B/ pozadí - archaizuje segmentovaný vizuální, propojené a logické

C/ figura - aktualizuje subliminální, audiotaktilní dialog

D/ pozadí - jeho inverzí je odhmotnění, vysílač je sám vysílán

MIKROFON

A/ figura - intenzifikuje individuální řeč, její tonální variabilitu

B/ pozadí - archaizuje velké kapely, velkou operu

C/ figura - aktualizuje skupinovou participaci, rytmické opakování

D/ pozadí - jeho inverzí je přechod od privátního ke společenskému dialogu

XEROX-KOPÍRKA

A/ figura - intenzifikuje rychlost procesu tisku

B/ pozadí - archaizuje knihy tištěné na páse

C/ figura - aktualizuje orální tradici

D/ pozadí - jeho inverzí je každý je nakladatelem

TELEFON

A/ figura - intenzifikuje vliv a rychlost privátního hlasu

B/ pozadí - archaizuje tělo jako hardware, vytváří beztělesné vědomí

C/ figura - aktualizuje telepatii

D/ pozadí - jeho inverzí je všudypřítomnost, telekonferenci

POČÍTAČ

A/ figura - intenzifikuje logické a sekvenční kalkulace rychlosti světla

B/ pozadí - archaizuje mechanické procesy a lidskou logiku ve všech sekvenčních operacích

C/ figura - aktualizuje mnohost, variabilitu ve všem, redukuje počítání těl na dotek

D/ pozadí - jeho inverzí je přesun od simultánního do sekvenčního, akcentuje akustický před vizuálním prostorem

KABELOVÁ TELEVIZE

A/ figura - intenzifikuje kvalitu a diversitu přijímaného signálu

B/ pozadí - archaizuje šíření, difúzi informací

C/ figura - aktualizuje raný vzorec způsobu přenosu z bodu k bodu

D/ pozadí - jeho inverzí je domácí vysílání

TELETEXT

A/ figura - intenzifikuje hedlajnovou službu, jako ranné rádio (išené rádio)

B/ pozadí - archaizuje prodlužované televizní sledování, divák užívá služby selektivně po krátkých intervalech

C/ figura - aktualizuje tichý filmový dialog, obrázkový styl

D/ pozadí - jeho inverzí je interaktivní videotext

SATELIT

A/ figura - intenzifikuje globální informační směnu

B/ pozadí - archaizuje jazyk obrazy (analogické digitálním)

C/ figura - aktualizuje světový rozhled, jako dříve kompas

D/ pozadí - jeho inverzí jsou ikonické fantazie

GLOÁLNÍ MEDIÁLNÍ SÍTĚ

A/ figura - intenzifikuje okamžitou a diverzifikovanou mediální transmissi na globální bázi

B/ pozadí - archaizuje lidskou schopnost kódovat a dekódovat v reálném čase

C/ figura - aktualizuje Babylonskou věž, chaos: skupinový hlas v éteru

D/ pozadí - jeho inverzí je vymizení úzkého specialismu

**E/ ELEKTRONICKÁ MÉDIA A GLOBÁLNÍ VESNICE:
ROZPUŠTĚNÍ ČASO-PROSTOROVÝCH HRANIC**

Rekonstituce médií do elektronických forem komunikace má implikace pro přepracování času a prostoru. V době postupného vytlačování či nahrazování tisku elektronickou soustavou **přepracovává McLuhan původní Innisovu ideu. ČAS A PROSTOR BYL ZRUŠEN.**

Původní privátní individualizované vyhledávání média v tištěné kultuře např. knihy bylo nahrazeno moderním **permanentním působením.** **Interakce mezi moderními subjekty a komunikačními sítěmi již není omezena na pouze několik hodin před spaním.** Lidé se milují před televizí a někteří fascinováni vlastním obrazem se při tom filmují.

Pro McLuhana je moderna nejlépe charakterizována nepřetržitým přemísťováním informací v čase a prostoru. **Komunikační systémy moderny nás drží v bezprostředním dotyku různých perspektiv.** „*Koordinace času a prostoru se pomalu rozplynula ohlašující slavnostně zrození světa, kde je každý hluboce zahrnut do prostoru s ostatními*“.

Podle McLuhana exploze nových médií **rozbila vizuální sklon psaných forem** komunikace vracejíce tak občany této globální civilizace ke **sdílené kultuře, která se podobá orálním společnostem.**

Globální vesnice smetla globální, uniformní a individualizující kulturu tištěné produkce a nahradila jí **taktilnější** kulturou simultánních aktivit a událostí.

Smrt suverenity národního státu je doprovázena a částečně i způsobována podmínkami elektrické rychlosti. Elektrizace decentralizuje.

Kultura závislá na elektřině se nerodí v jednom místě, ale je organizována do sítí, které nemají **žádné spojující centrum.**

Stejně jako Foucault tvrdí že **moc je přítomna všude** (ne jen v institucích) McLuhan upozorňuje na to, že **jsou všude chapadla masové komunikace.**

Technologie elektronické komunikace extenduje náš centrální nervový systém do senzuačního globálního objetí zbytku humanity. To činí

časové (minulost a budoucnost) a prostorové (blízko, daleko) redundantním.

Pro McLuhana je **eliminace času a prostoru** dána technologickým pokrokem masové komunikace. McLuhan hovoří o **společenské mozaice**, kterou reprezentuje např. množství různých variant novinového formátu, který zahrnuje směs žánrů i témat dříve obtížně spojitelných a bránících se tak původnímu celistvému pohledu románu. **Layout moderních novin má povahu koláže.**

Rychlost a globalizace při sběru zpráv znamená, že temporalita a distance jsou nedůležité při organizaci obsahu novin. Jsou to spíše konzumenti novin, kteří ovlivňují jejich obsah. Moderní formy komunikace umožňují publiku plout v čase a prostoru.

Za elektronické epochy komunikace se stala planeta historicky i prostorově viditelnou.

F/ NOOSFÉRA A MEGASYNTÉZA

Jako završení uvedených koncepcí se jeví McLuhanova představa o příchodu **globálního elektronického věku a globální elektronické civilizace**. Zde se již projevuje poněkud sociologičtější způsob uvažování.

Guttenbergovská revoluce způsobila explozi ve společnosti vzájemným separováním a segmentováním individuí.

Příchod elektronického věku, elektronických médií vyvolal **implozi**, tedy přivedl svět **zpět do globální vesnice**.

Tato skutečnost nás proto nutí **přehodnotit většinu vzorců chování**, které jsme si přinesli z Guttenbergovy galaxie.

„Elektrická mediální soustava nás hluboko zatahuje do svých sítí. Zaplavuje nás permanentními informacemi, které nikdy nekončí. Elektricky konfigurovaný svět nás

A/ „**nutí opustit zvyk klasifikovat a analyzovat informace.**

B/ **Už je dále nemůžeme stavět blok po bloku, krok za krokem.**

C/ Permanentní komunikace znamená, že všechny faktory prostředí a zkušenosti koexistují ve stavu aktivní permanentní vzájemné hry.

Zde se projevuje McLuhanova inspirace Teilhardem de Chardinem. McLuhanův koncept **GLOBALNÍ VESNICE** předpokládá i vytvoření toho, co nazývá de Chardin **noosférou** tedy **NOVOU MYSLÍCÍ VRSTVOU.**

Vychází z toho, že **všechny prvky světa** na všech úrovních složitosti mají schopnost **vzájemně se ovlivňovat a pronikat svým nitrem** takže se jejich energie sdružují do jakýchsi svazků.

U člověka je vzájemná psychická prostupnost zřejmá, velmi vysoká - patrná ve fenoménu společnosti.

Jako jeden z klíčových **důvodů tohoto prostupování** uvádí de Chardin **geometrické omezení planety,** která je jako velká molekula uzavřena sama v sobě.

Historicky samozřejmě zpočátku nic nebránilo rozpínání vln lidstva po povrchu. Teprve od mladší doby kamenné se tyto vlny začaly odrážet zpátky. Dochází k **pomalému zahušťování a stlačování v prostoru až k dnešnímu stavu jednolité masy.** Jednotlivé lidské prvky do sebe navzájem pronikají a jejich duch se v tajemné shodě s tímto sblížováním navzájem ohřívá.

KAŽDÝ JEDINEC SÁM O SOBĚ ZVĚTŠUJE POLOMĚR SVÉHO VLIVU AŽ DOSÁHL POLOMĚRU CELÉ ZEMĚ, KTERÁ SE TÍM NÁHLE ZAČALA ZMENŠOVAT.

Tento pohyb vrcholí podle Teilharda vynálezy **železnice, auta, letadla.** Zásadní význam vidí ve vynálezu **elektromagnetických vln,** které umožňují člověku defakto bez jeho přičinění přítomnost kdekoli kam vlny dosáhnou.

Podle Teilharda v současné době tlak neustálým růstem populace sílí a navíc **každé omezení jen podněcuje další rozpínání.** Jinými slovy **srůstání myslících duší vede k důraznému soustředování vědomí.** Teilhard nazývá toto postupné spojování **novým typem fylogeneze - PLANETIZACÍ.**

Podle Teilharda vzájemné srůstání, geometrické omezení planety a psychické zakřivení ducha začínají převažovat ve světě nad **individuálními i kolektivními silami rozptylu** a na jejich místo nastupuje **SJEDNOCOVÁNÍ** podle Teilharda základní tajemství hominizace. Žádný jedinec dnes již nemůže jít dál a růst jinak než spolu s ostatními a jejich podporou.

Toto srůstání nazývá Teilhard jako **MEGASYNTÉZU**.

Harmonizovaný kolektiv vytváří cosi jako NADVĚDOMÍ. Mnohost individuálních reflexí se sdružuje a posiluje **akt jediné reflexe**.

To je podle Teilharda budoucí obraz lidstva. Tento vývoj nazývá Teilhard **NOOGENEZÍ** – opakem entropie.

Tuto externalizaci lidských smyslů nazývá de Chardin **NOOSFÉROU** či **technologickým mozkiem světa**.

McLuhanova představa vychází z toho, že v procesu této noogeneze budou hrát elektronická média klíčovou roli.

Nové technologie jako lidské extenze spolu s elektronickými médii formují **světový mozek či kolektivní vědomí**, které nás přenesou do konečné **evoluční dokonalosti!!!!???**

Pozn. Jde o další z nekonečné řady koncepcí ráje /UTOPIE/. V daném případě jde ale o variantu - na tomto světě. Podmínkou je **změněné vědomí**. /Ideologií nebo drogami – třeba elektronickými?/

Paradox: Vize pro digitální stachanovce a svazáky z pera dvou hluboce věřících křesťanů.

G/ VIZE

V souvislosti s činností **pravé hemisféry** hovoří McLuhan o **globálním robotismu** tedy schopnosti být v rovině vědomí přítomen na mnoha místech současně. Tak pravá hemisféra rozšiřuje mechanické schopnosti našeho těla. Zde se projevuje poněkud sociologičtější způsob uvažování.

Komunikační média budoucnosti budou podle McLuhana akcentovat **extenzi našeho nervového systému**. McLuhan predikuje, že **industriie vysokých komínů** typická pro devatenácté století a charakteristická

specializací, izolovaností jednotlivých výrobních činností bude v budoucnosti nahrazena marketingově-informační ekonomikou. Jako základ takové změny považuje videotechnologie. Předpokládá, že do roku 2020 dojde za využití nových mediálních technologií např. kabelové televize dojde především v Americe, ale i ve vyspělých evropských zemích k radikální proměně.

McLuhan vidí tři základní typy video-technologie: počítač, satelit, počítačovou databázi.

Podle jeho názoru horizontálně organizované multi - kariérově založené korporace, které destruují to, co zbylo ze staré foneticky literární společnosti a způsobí

A/ masivní nezaměstnanost v industrializovaných zemích,

B/ ztrátu soukromí a

C/ celkovou planetární nerovnováhu.

- rozkvetne starý styl politiky postavený na množství konfliktů uvnitř komunity.

- postupně začne docházet k rozpouštění vlivu mocenských center přesně v duchu toho jak vymezuje McLuhan akustický prostor.

- k posilování kulturních menšin a jejich jazykové orientace,

- výrazně vzroste produkce kompaktů s etnickou hudbou, etnicky orientované kinematografie,

- dojde ovšem k postupnému utlumování rychlé asimilace tím, že se začnou vytvářet komplexní integrované čtvrti či dokonce města-na etnickém principu organizovaná města budou v jistém smyslu soběstačná.

- budou koordinována elektronicky a elektronicky uzavřená.

- nastane tak éra nového tribalismu – retribalizace

Retribalizací nemá McLuhan jednoznačně na mysli přesně barbarizaci. V Take Today: The Executive as Drop-out píše, že avantgarda je primitivní. Avantgardou nemá na mysli experimentální umění, ale o novou generaci mediální závislosti, která se vrací do minulosti, aby našla formu budoucnosti. Manifestuje se to u mnoha středověkých forem a postupů u mladé tv generace.

V této souvislosti je zajímavá práce Boba Shankse: The Cool Fire. Lovci lebek se shromažďovali okolo ohně a tento rituál se opakuje po staletí. My tento rituál opakujeme, když se shromažďujeme okolo studeného ohně televize. Tento obraz nepochybně inspirovala McLuhanova teze o tom, že jednoho dne se všechny světové kmeny shromáždí okolo chladného ohně ve společné globální vesnici.

Nová vizuální kultura je více taktilní či plastická než vizuální (minimálně v případě TV) nás tak bude vzájemně přibližovat. Restauruje ztracenou komunitu a sjednocuje nás a harmonizuje v globální vesnici. Tisk detribalizuje, televize retribalizuje.

- zhruba dvě generace života v tomto systému s rostoucí fyzickou blízkostí, postupné elektronické přibližování si vynutí rozpínání, -dojde k nárůstu etnicky smíšených sňatků a to na velkou vzdálenost.

- toto vzdalování od domova povede ke snaze kompenzovat jej novými elektronickými službami.

- Interaktivní povaha těchto technologií bude pak produkovat sociální a kulturní vzorce rozvíjející činnost pravé hemisféry.

- předpokládá že informační technologie vyvolá takové možnosti, kdy se zákazník stane i producentem zboží. Bude si moci defakto definovat prostřednictvím informačních technologií přesně speciální požadavky. Jinými slovy existence počítačového hardwaru má centralizační funkce zatímco existence softwaru decentralizuje.

- podle Luhana již po roce 2020 začne v USA postupně klesat závislost na vizuálním, homogenním myšlení levé hemisféry a začne se projevovat audio-taktilní pravá hemisféra.

- místo lineárně matematických postojů, které jsou ze své podstaty vylučující dojde k vyšší toleranci k různým myšlenkovým systémům, které budou přitom postaveny na etnickém dědictví.

- McLuhan předvídá, že vzhledem k předcházející silné dominanci levé hemisféry je Amerika odsouzena k skoku po hlavě do hodnotového světa hemisféry pravé. Tedy k časově omezenému opuštění kvantitativních postupů a přesného kategorizování. Klíčově připravila půdu pro tuto změnu televize.

Příkladem jsou experimenty Herberta Krugmana pro General Electric, kdy poprvé prokázal vztah mezi televizním vysíláním a tzv. alfa stavem. V okamžiku, kdy Krugmanem testovaní respondenti v průběhu jakékoliv činnosti zapli televizi odešla levá hemisféra z dominantního funkčního stavu do nedominantního, neutrálního. Naopak pravá hemisféra zůstává stimulována světlem, senzuálními obrazy, hudbou a nahodilými pohyby.

Objevují se zde *spekulace, zda je pravá hemisféra centrem emocí*. Ale jednoznačně se ukazuje, že když je naše mysl zbavena hlídacích psa - levé hemisféry je otevřena reagovat na jakékoliv senzuační podněty a je otevřena neracionální hře.

Podle McLuhana populace, která se bude orientovat na videohrovou mentalitu a bude ignorovat knihy a noviny po čase jistě přejde k utržkovitému stylu zpravodajství, což ji nakonec dovede ke stylu, který je blízký čínským ideogramům.

Ideogram neboli vyjadřování pojmu znaky nebo obrázky. Předpokládá se jakýsi magický vztah mezi pojmem a jeho zobrazením. Video technologie tak mohou znamenat formu psychologické smrti pro celé lidstvo.

KOMUNIKAČNÍ MODEL PRAVÉ HEMISFÉRY

V elektronickém věku je ovšem třeba aplikovat komunikační model pravé hemisféry, aby bylo možné demonstrovat náhlý, současný, souběžný (all-at-onceness) charakter informace pohybující se rychlostí světla. Hlas, obraz, tisk, sensorická data procházejí simultánně, znak a podstata jsou často v opozici spíše než v sekvenčním vztahu. Vědomí uživatele databáze je současně na dvou místech u terminálu i v centru systému.

Musíme akceptovat a harmonizovat percepční předpojatosti a pochopit, že po tisíciletí levá hemisféra potlačovala kvalitativní soudy pravého mozku a výsledkem bylo lidské strádání. Izolace a amplifikace jednoho smyslu - vizuality již není přijatelná.

Stejný imperativ platí pro funkce pravé a levé hemisféry.

Podle McLuhana vstupujeme nyní do věku imploze po 3000 let exploze. Elektrické simultánní pole umožňuje každému, aby byl spojen s kýmkoliv. Všechny lidské touhy jsou v počítařovém věku aktuálně přítomny. Computerové databáze ovšem rozpouštějí lidský obraz. Elektronický

člověk nosí svůj mozek mimo svou lebku, mimo nervový systém na povrchu své kůže. Připomíná pavouka v síti, která rezonuje s jinými sítěmi. Není z masa a kostí, je **součástí databanky - efemérní, snadno zapomenutelný.**

Kolektivní vědomí příštího tisíciletí bude podle McLuhana hustou elektronickou symfonií, kde **všechny národy budou žít ve shluku či sevření spontánních synestezí bolestně si vědomi tragédií i triumfů všech ostatních.** Taková globální vesnice nezná v tomto smyslu omezení.

Globální robotismus má ovšem i decentralizující účinky. Například kultura je organizována jako elektronický obvod, každý jednotlivý bod je centrem sám pro sebe. Elektronický člověk ztrácí kontakt s centrem, hierarchie mizí.

V tomto smyslu upozorňuje McLuhan na nebezpečí dané tím, že **člověk nebyl konstruován tak, aby byl schopen žít rychlostí světla. Bez rovnováhy přírodních a fyzikálních zákonů.** Enormní rychlost a množství údajů, které bude člověk dostávat může znamenat podmínky vedoucí ke **schizofrennímu rozštěpu.** Jeho tělo bude na jednom místě zatímco mysl bude plout v elektronické prázdnotě. Všude najednou v elektronické databázi.

Odtělesněný člověk, který nic neváží - jako kosmonaut, ale může se pohybovat mnohem rychleji. Bude tak docházet ke **ztrátě privátní identity** protože elektronická percepce již není vztažena na jedno místo. „Uchopen hybridní energií uvolněnou videotechnologiemi bude se **individuum setkávat s chimérickou realitou, která pohlcuje všechny jeho smysly, tedy v situaci mnohem návykovější než při užívání jakékoliv drogy.**

Mysl se tak bude pohybovat někde mezi fantazií a snem. Zatímco **sen** má obvykle jakýsi vztah k reálnému světu, který je zarámován v aktuálním čase a prostoru. **Fantazie je zcela bez hranic.** V takové situaci se technologie dostává zcela mimo kontrolu.

McLuhan vychází z řeckého příkladu z Herodota, že v době kdy Řekové nahradili ideu privátního občanství a psaných právních kodexů za skupinovou moudrost tradičních komunit ztratili vládu nad svou technologií.

Podle McLuhana dojde v 21. století k totální dominaci skupinové duše, což nás učiní extrémně citlivými k potřebám jiných takže celá planeta bude fungovat s cílem harmonizace různých sporů. Ztráta privátní identity bude nahrazena komfortem tribální loyality. Navrátí se svět primordiální intuice.